

א – 1, ב – 9, ג – 15, ד – 18, ה – 19, ו – 20, ז – 20, ח – 22, ט – 23, י – 24, יא – 25, יב – 26
ספר קהלת פרק א

(א) דְּבַרֵי קֹהֶלֶת¹ בֶּן דָּוִד מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם: דְּבַרֵי נְבוּאָה שֶׁהִתְנַבֵּא קֹהֶלֶת הוּא שְׁלֹמֹה בֶּן דָּוִד הַמֶּלֶךְ שֶׁהָיָה בִירוּשָׁלַם.

דברי קהלת – כל מקום שנאמר דברי אינו אלא דברי תוכחות, (דברים א) אלה הדברים אשר דבר משה, (דברים לב) וישמן ישורון, (עמוס א) דברי עמוס (עמוס 7) שמעו את הדבר הזה פרות הצפון, (ירמיה א) דברי ירמיהו (ירמיהו לו) שאלו נא וראו אם יולד זכר וגו', (שמואל ב כג) אלה דברי דוד (שמואל ב כג) וצליעל כקוץ מונד כלהם, דברי קהלת, וזרח השמש, כל הנחלים הולכים אל הים, כינה את הרשעים בחמה וצלזנה וים שאין להם מתנת שכר כך שנוי' בספרי ולמדתי משם שהענין מדבר ברשעים והמשילם לתגבורת החמה שסופה שוקעת, תוספ' ד"א כל הנחלים הולכים אל הים מה ת"ל, בעובדי ע"א נאמר שוטים המשתחוים למים סבורים שיט בהם ממש לפי שרואין את הים הגדול שכל הנחלים הולכים בו והוא אינו מלא ואינו יודעין להבין כי אל המקום שהנחלים הולכים שם הם שבים ללכת שמימי הגהרו' ההולכי' לתוך הים הם המים עצמם שהלכו כבר הם נוצעות מתחת התהום והולכים למעלה מן הקרקע עד הים וחוזרים ונוצעים לפיכך אין הנהרות פוסקים ואין הים מלא ולא מפני שיט בהן ממש ע"כ. קהלת – על שם שקיהל חכמות הרבה וכן במקום אחר קוראו (משלי ל) אגור בן יקא שאגר כל החכמה והקיארה וי"א שהיה אומר כל דבריו בהקהל. מלך בירושלם – עיר החכמה:

(ב) הֵבֵל הַבְּלִים² אָמַר קֹהֶלֶת הֵבֵל הַבְּלִים הַכֹּל הַבְּלִים: כְּשָׂרָאָה שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בְּרוּחַ נְבוּאָה אָת מְלָכוֹת רַחֲבָעִם בְּנוֹ שִׁעְתִּידָה לְהִתְחַלֵּק עִם יִרְבָּעִם בֶּן נֶבֶט, וְאֵת יְרוּשָׁלַם וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהֵם עֲתִידִים לְהִיּוֹת תְּרַבִּים וְאֵת עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם עֲתִידִים לְגַלּוֹת, אָמַר בְּמֵאמְרוֹ הֵבֵל הַבְּלִים הָעוֹלָם הַזֶּה, הֵבֵל הַבְּלִים כֹּל מֵה שִׁטְרַחֲתִי אֲנִי וְדוֹד אֲבָא, פְּלִם הַבְּלִים.

¹ עי' קהלת רבה (פ"א סי' א): דברי קהלת בן דוד מלך בירושלם זה שאמר הכתוב ברוח הקדש ע"י שלמה מלך ישראל (משלי כ"ב) חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתיצב וכו' (מ"א ג) בגבעון נראה ה' אל שלמה בחלום הלילה ויאמר אלהים שאל מה אתן לך אמר שלמה אם אני שואל כסף וזהב ומרגליות הוא נותן לי אלא הריני שואל את החכמה והכל בכלל הה"ד (שם) ונתת לעבדך לב שומע אמר לו הקב"ה החכמה שאלת ולא שאלת לך עושר וכבוד ונפש אויביך לפיכך החכמה והמדע נתון לך ועל ידי כן גם עושר ונכסים וכבוד אתן לך מיד (שם) ויקץ שלמה והנה חלום א"ר יצחק חלום עומד על כנו צפור מצויץ ויודע על מה מצויץ חמור נוהק ויודע על מה נוהק מיד (שם) ויבא ירושלם ויעמד לפני ה' ויעל עולות ושלמים ויעש משתה לכל עבדיו א"ר יצחק מכאן שעושין סעודה לגמרה של תורה מיד שרתה עליו רוח הקודש ואמר שלשה ספרים הללו משלי ושיר השירים וקהלת הה"ד דברי קהלת בן דוד. עיי"ש סי' ב': ד"א דברי קהלת בן דוד שלשה נביאים ע"י שהיה נבואתן דברי קנתרין נתלת נבואתן בעצמן ואלו הן דברי קהלת (עמוס א') דברי עמוס (ירמיה א') דברי ירמיהו וכו' קהלת למה נקרא שמו קהלת שהיו דבריו נאמרין בהקהל על שם שאמר (מלכים א' ח') אז יקהל שלמה וכו' שלש שמות נקרא לו ידידיה קהלת שלמה ר' יהושע אומר שבעה אגור יקהל למואל איתיאל אמר שמואל עיקר אותנטייא שלהם ידידיה קהלת שלמה מודה ר' שמואל באילין ארבעה אלא שנתכנה בהן שלמה. עי' סנהדרין כ ע"ב: אמר ריש לקיש בתחילה מלך שלמה על העליונים שנאמר וישב שלמה על כסא ה' ולבסוף מלך על התחתונים שנאמר כי הוא רודה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה וגו' ולבסוף לא מלך אלא על ירושלים שנאמר דברי קהלת בן דוד מלך בירושלים וגו' ולבסוף לא מלך אלא על מקלו.

² עי' קהלת רבה פ"א סי' ג: הבל הבלים ר' הונא בשם ר' אחא אמר דוד אמר דבר אחד ולא פירשו ופירשו שלמה בנו שלמה אמר דבר אחד ולא פירשו ופירשו דוד אביו דוד אמר (תהלים קמ"ד) אדם להבל דמה לאיזה הבל אם להבל של תנור יש בו ממש אם להבל של כירה יש בו ממש בא שלמה בנו ופירש הדא הוא דכתיב הבל הבלים וכו' ר' שמעון בן אלעזר שבעה הבלים שאמר קהלת [הבל, אחד. הבלים, שנים. הבל הבלים, ששה. הכל הבל, הרי שבעה – מדרש תהלים צב] כנגד שבעה עולמות שאדם רואה בן שנה דומה למלך נתון באיספקרפסטי והכל מחבקין ומנשקין

הבל הכלים אמר קהלת – קהלת קורא תגר ואומר על כל יאיר' שצעת ימי צראשית שהכל הבל של הכלים הוא. הבל – הבל נקוד חטוף פתח לפי שהוא דבוק כלומר הבל שבהכלים שצעת הכלים כנגד מעשה שצעת ימי צראשית:

(ג) מה יתרון לאדם³ בכל עמלו שיעמל תחת
 שְׁמֵשׁ עֲמַל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ בְּעוֹלָם הַזֶּה כִּי אִם
 לְעֶסֶק בְּתוֹרָה וּלְקִבֹּל שְׂכָר שָׁלֵם לְעוֹלָם הַבָּא
 לְפָנֵי אֲדוֹן הָעוֹלָם.

מה יתרון – שכר ומותר. תחת השמש – תמורת התורה שהיא קרויה אור שנאמר (משלי ו) ותורה אור כל עמל שהוא מחליף בו את עסק התורה מה שכר בו:

(ד) דור הלך ודור בא⁵ והארץ לעולם עמדת⁶:
 אָמַר שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ בְּרוּחַ נְבוּאָה, דוֹר טוֹב שָׁל
 צְדִיקִים הֵהוּלֵךְ מִן הָעוֹלָם מִפְּנֵי עוֹן דוֹר רַע
 שֶׁל רְשָׁעִים הַעֲתִידִים לָבוֹא אַחֲרֵיהֶם, וְהָאָרֶץ
 לְעוֹלָמִי עוֹלָמִים עוֹמֶדֶת לְשֵׁאת פְּרַעְפוֹת
 הַבָּאָה עַל הָעוֹלָם בְּשָׁבִיל עֲוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל בְּנֵי
 אָדָם.

אותו בן שתיים ושלש דומה לחזיר שפושט ידיו בביבין בן עשר שנה קופץ כגדי בן עשרים כסוס נהים משפר גרמיה ובעי אתתא נשא אשה הרי הוא כחמור הוליד בנים מעיז פניו ככלב להביא לחם [נ"א להם] ומזונות הזקין הרי הוא כקוף הדא דתימר בעמי הארץ אבל בבני תורה כתיב (מלכים א' א') והמלך דוד זקן אע"פ שהוא זקן מלך ר' יהודה בר' סימון אמר ז' הבלים שאמר קהלת כנגד שבעה ימי בראשית בראשון (בראשית א') בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ וכתוב (ישעיה נ"א) כי שמים כעשן נמלחו בשני יהי רקיע. עי' ב"ב ק ע"ב: ת"ר אין פוחתין משבעה מעמדות ומושבות למת כנגד הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל. עי' דברים רבה פ"א סי' ה: אילו אחר אומר עתה ידעתי כי גדול ה' וגו' היו אומרים זה אומר עתה ידעתי אלא יתרו שהיה יודע שחזר על כל בתי עבודת כוכבים שבעולם ולא מצא בהם ממש ואח"כ בא ונתגייר לזה נאה לומר עתה ידעתי ד"א אילו אחר אומר (קהלת א) הבל הבלים היו אומרים זה אין לו פרוטה לאכול והוא אומר הבל הבלים אלא שלמה שכתוב בו (מלכים א' י) ויתן המלך את הכסף בירושלים כאבנים לזה נאה לומר הבל הבלים.

³ עי' קהלת רבה פ"א סי' ד: מה יתרון לאדם א"ר בנימין בקשו חכמים לגנוז ספר קהלת מפני שמצאו בו דברים מטין לצד מינות אמרו הרי כל חכמתו של שלמה שבא לומר מה יתרון לאדם בכל עמלו יכול אף בעמלה של תורה חזרו ואמרו לא אמר בכל עמל אלא בעמלו אינו עמל אבל עמל הוא בעמלה של תורה וכו' אמר ר' אבא בא וראה כמה צער וכמה יגיעה רואין עד שמביאין את העומר כדתנינן כיצד עושין שלוחי בית דין יוצאין בערב יום טוב ועושין אותו כריכות במחובר לקרקע כדי שיהא נוח ליקצר וכל העיירות הסמוכות לשם מתכנסות לשם כדי שיהיה נקצר בעסק גדול אמר ר' לוי אמר לך הקב"ה אדם הרי חרשת וזרעת וקצרת ועמדת ועשית ערמות ערמות אם איני מוציא לך מעט רוח יכול את לזרות ואפילו שכר אותו הרוח אין אתה נתן לי הוי ומה יתרון לו שיעמול.

⁴ עי' שבת ל ע"ב: בכל עמלו שיעמול תחת השמש ואמרי דבי רבי ינאי תחת השמש הוא דאין לו קודם שמש יש לו. ועי' גיטין סח ע"ב: מאי רבותייכו מינן אמר ליה שקול שושילתא מינאי והב לי עיזקתך ואחוי לך רבותאי שקליה לשושילתא מיניה ויהיב ליה עיזקתיה בלעיה אותביה לחד גפיה ברקיעא ולחד גפיה בארעא פתקיה ארבע מאה פרסי על ההיא שעתא אמר שלמה מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש

⁵ עי' קה"ר פ"א סי' ה: דור הולך ודור בא ר' יודן בשם ר' לוי אומר אין לך בכל יום ויום שאין נולדין בו ששים רבוא ומתים בו ששים רבוא ומה טעם דור הולך ודור בא וזרח השמש ובא השמש ר' ברכיה ור' יעקב בר אבונא ור' חייא בר אבא בשם ר' לוי בר סיסי משזרח השמש ובא השמש דור הולך ודור בא ומניין לדוד שהוא ששים רבוא שנאמר (דברים א') אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה ואותו הדור ששים רבוא. ועיי"ש סי' ו: ר' לוי ור' יעקב גבולאי בשם ר' חנינא כדור הולך כן דור בא הולך חוגר בא חוגר הולך סומא בא סומא שלא יהו אומרים אחרים המית ואחרים החיה דכתיב (שם ל"ב) אני אמית ואחיה. ועיי"ש סי' ח: ר' אבא בר כהנא ואמרי לה בשם ר' אדא בר חוניא יהיה בעיניך דור שבא כדור שהלך שלא תאמר אילו היה ר' עקיבא קיים הייתי קורא לפניו אילו היו ר' זירא ור' יוחנן קיימין הייתי שונה לפניהם אלא דור שבא בימך וחכם

דור הולך ודור בא – כל מה שהרשע יגע ועמל לעשוק ולגזול אינו מצלח את מעשיו כי הדור הולך ודור אחר בא ונוטל הכל מיד בניו כענין שנאמר (איוב כ) בניו יראו דלים. והארץ לעולם עומדת – ומי הם המתקיימים הענוים הנמוכי' המניעין עצמם עד לארץ כענין שנאמר (תהלים לז) וענוים ירצו ארץ ומדרש תנחומא אומר כל לדיקי ישראל נקראו ארץ, שנאמר (מלכא ג) ואתם תהיו לי ארץ חפץ:

(ה) וזרח השמש ובא השמש⁷ ואל מקומו וזרח השמש ביום מצד מזרח ובא השמש לצד מערב בלילה, ולמקומו שואף והולך דרך תהום וזרח למחר מן המקום שהוא זרח שם מאתמול.

וזרח השמש וגו', דור הולך ודור בא – כאשר השמש תזרח שחרית ותשקע ערבית ותלך כל הלילה שואפת לשזב אל מקום אשר זרחה אתמול משם שתזרח גם היום:

(ו) הולך אל דרום וסובב אל צפון⁹ סובב סבב הולך כל צד דרום ביום וסובב אל צד צפון בלילה דרך התהום, סובב סובב והולך לרוח עבר דרום בתקופת ניסן ותמוז, ועל סביבותיו שב לרוח עבר צפון בתקופת תשרי וטבת, יוצא מחלונות דרום בבקר ובא לחלונות מערב בערב.

שבימך כדור שהלך וחכמים הראשונים שהיו לפניך וכו' בית דינו של ירובעל גדול וחשוב לפני הקב"ה כבית דינו של משה וכו' ללמדך שכל מי שנתמנה פרנס על הציבור אפילו הוא קל שבקלים הרי הוא כאביר שבאבירים וכו' אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה ארשב"ל אין לך לשמוע אלא שופט שבדורך.

⁶ עי' קה"ר פ"א סי' ט: והארץ לעולם עומדת א"ר יהושע בן קרחה לא היה צריך קרא למימר אלא והארץ הולכת והארץ באה והדור לעולם הוא עומד וכי מי נברא בשביל מי ארץ נברא בשביל דור או דור נברא בשביל הארץ לא ארץ בשביל דור אלא דור על ידי שאינו עומד בתפקידו של הקב"ה לפיכך הוא בולה והארץ על ידי שהיא עומדת בתפקידו של הקב"ה לפיכך אינה בולה וכו' אמר ר' יצחק מלכות נכנסת ומלכות יוצאת וישראל עומד לעולם הוי והארץ לעולם עומדת.

⁷ עי' קה"ר פ"א סי' י: וזרח השמש ר' ברכיה בשם ר' אבא בר כהנא אמר וכי אין אנו יודעין שזרח השמש ובא השמש אלא מה הוא כן עד שלא ישקע שמשו של צדיק זה הוא מזריח שמשו של צדיק אחר יום שמת ר' עקיבא נולד רבי וקראו עליו פסוק זה וזרח השמש ובא השמש וכו' עד שלא השקיע שמשו של שרה הזריח שמשו של רבקה. עי' יומא לח ע"ב: אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן אין צדיק נפטר מן העולם עד שנברא צדיק כמותו שנאמר וזרח השמש ובא השמש. ועי' ויק"ר פכ"ח סי' א: ר' לוי אומר כל מה שהבריות מגדלין במצות ובמעשים טובים בעולם הזה דיין שהקדוש ברוך הוא מזריח להם השמש שנאמר (שם א) וזרח השמש ובא השמש.

⁸ עי' מדרש הגדול בראשית (פרשת חיי שרה פרק כג פסוק א): במקום שהיא שואפת שם היא זורחת, שנאמר ואל מקומו שואף זורח הוא שם. תנו רבנן כיצד חמה מהלכת ברקיע, ר' יונתן אומר כקלע זה שלספינה. ר' יצחק בר נחמן אומר יכול הוא גלגל חמה לעלות בשעתו ולשקוע בשעתו, אלא שהקב"ה מצווה עליו בכל שעה ואומר לו בעונה פלונית תהא במקום פלוני. ומה טעמיה, ואל מקומו שואף. מאי משמע דהאיי שואף לישנא דדוחקא הוא, כדאמר ר' שמעון בן לקיש שמעו זאת השואפים אביון (עמוס ח, ד), דדחקין מסכינא.

⁹ עי' קה"ר פ"א סי' יב: הולך אל דרום וסובב אל צפון הולך אל דרום ביום וסובב אל צפון בלילה. עי' עירובין נו ע"א: חמה יוצאה ביום ארוך ושוקעת ביום ארוך זה הוא פני צפון חמה יוצאה ביום קצר ושוקעת ביום קצר זה הוא פני דרום תקופת ניסן ותקופת תשרי חמה יוצאה בחצי מזרח ושוקעת בחצי מערב שנאמר הולך אל דרום וסובב אל צפון הולך אל דרום ביום וסובב אל צפון בלילה סובב הולך הרוח אלו פני מזרח ופני מערב פעמים מהלכתן ופעמים מסבבתן. עי' ב"ב כה ע"ב: רבי יהושע אומר עולם לקובה הוא דומה ורוח צפונית מסובבת וכיון שחמה מגעת לקרן מערבית צפונית מקפת וחוזרת אחורי כיפה שנאמר הולך אל דרום וסובב אל צפון וגו' הולך אל דרום ביום וסובב אל צפון בלילה סובב הולך הרוח ועל סביבותיו שב הרוח אלו פני מזרח ופני מערב שפעמים מסבבתן ופעמים מהלכתן.

הרוח – רוחו של שמש טלניטו בלעז כמו (יחזקאל ח) אל אשר יהיה עם הרוח ללכת. ועל סביבותיו
 קב – גם מחר כל היקף וסובב קסבב אתמול הוא מקיף וסובב היום. הולך אל דרום – לעולם
 זיוס. וסובב אל כפון – לעולם זלילה. סובב סובב הולך – אל פני מזרח ומערב שפעמים מהלכתן
 זיוס פעמים מסבבתן זלילה, בתמוז מהלכתן וזבבתן סובבתן, אף הרשעים כל מה ששמען זורחת
 סופן לשקוע כל מה שהם הולכים ומתגברים סופם לשבב אל מקום לחנתם, ממקום הטנופת זאו
 ולמקום הטנופת ילכו, וכן כל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא לפי שאינו נשארם בתוכו
 כי ים אוקיינוס הוא גזרה מכל העולם כולו שנאמר (עמוס ח) הקורא למי הים וישפכם וגו', ומהיכן
 אדם שופך מלמעלה למטה והנחלים הולכים במחילות תחת ההרים מאוקיינוס וחוזרים ונובעים
 וזהו אל מקום שהנחלים הולכים הם שבים עם אף הרשע כל עומת שבב כן ילך:

(ז) כָּל הַנְּחָלִים הַלְּבָבִים אֶל הַיָּם וְהַיָּם אֵינָנוּ
 מְלֵא¹¹ אֶל מְקוֹם שֶׁהַנְּחָלִים הַלְּבָבִים שָׁם הֵם
 וְאֹקֵינוֹס אֵינָנוּ מִתְמַלֵּא, וְלִמְקוֹם שֶׁהַנְּחָלִים
 הַלְּבָבִים וְנִמְשָׁכִים, שָׁם הֵם שָׁבִים לְלֶכֶת
 מִצְנֹרֵי הַתְּהוֹם.

¹⁰ עי' קה"ר פ"א סי' יב: סובב סובב הולך הרוח ועל סביבותיו שב הרוח אלו פני מזרח ומערב
 ועל סביבותיו שב הרוח א"ר יהושע בן חנניה הרוח הזה בשעה שהוא יוצא בעולם הקב"ה מחשלו
 בהרים ומשברו בגבעות ואומר לו תן דעתך שלא תזיק לבריותי.

¹¹ עי' קה"ר פ"א סי' יג: כל הנחלים הולכים אל הים ומהיכן הארץ שותה ר' אליעזר ור' יהושע
 ר' אליעזר אומר מימי אוקיינוס היא שותה דכתיב (שם ב') ואד יעלה מן הארץ והשקה אמר לו ר'
 יהושע מימי אוקיינוס לא מים מלוחין הן אמר לו מתמתקין הן בעבים דכתיב (איוב ל"ו) אשר יזלו
 שחקים איכן הם נעשים נוזלים בשחקים ור' יהושע אומר ממים העליונים היא שותה דכתיב
 (דברים י"א) למטר השמים תשתה מים והעננים מתגברין מן הארץ עד לשמים ומקבלין אותן כמפי
 הנוד. ועי"ש סי' טו: ד"א כל הנחלים הולכים אל הים זה אוקיינוס והים איננו מלא זה אוקיינוס
 שאינו מתמלא לעולם מעשה בר' אליעזר ור' יהושע שהיו פורשין בים הגדול נכנסה הספינה
 למקום שהמים לא היו מהלכין אמר לו רבי אליעזר לרבי יהושע לא באנו לכאן אלא לנסיון מלאו
 משם חבית מלא מים מכיון דאתון לרומי אמר לון אדריאנוס מי אוקיינוס מה הן אמרין ליה מים
 בולעים הן למים ואמר לון אפשר כל הנחלים שם ואינן מתמלאין אמרין ליה בולעין הן לכל מים
 שבעולם אמר לון איני מאמין לכם עד דתחמון לי לכאן נסבון המים שלקחו ממי אוקיינוס ומלון
 לוקניתא מים והוון יהבין בגויה מים והן בולעין להון על דעתיה דר' אליעזר משם הם שואבין ועל
 דעתיה דר' יהושע לשם הם שבים ללכת. עי"ש סי' טז: ד"א כל הנחלים הולכים אל הים כל חכמתו
 של אדם אינה אלא בלב והים איננו מלא והלב אינו מתמלא לעולם תאמר שמשעה שאדם מוציא
 חכמתו מלבו שוב אינה חוזרת עליו לעולם ת"ל שם הם שבים ללכת. עי"ש סי' יז: ד"א כל
 הנחלים כל התורה שאדם לומד אינה אלא בלב והים איננו מלא והלב איננו מלא לא הנפש שבעה
 לעולם שנא' וגם הנפש לא תמלא תאמר שמשעה שאדם מוציא את תלמודו לאחר שוב אינה
 חוזרת עליו ת"ל שם הם שבים ללכת דכתיב (דברים ו') והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום
 על לבבך. ועי"ש סי' יח: ד"א כל הנחלים הולכים אל הים כל הגרים אינן נכנסין אלא בישראל
 והים איננו מלא וישראל ממניין אינן חסרין לעולם שנ' (במדבר כ"ג) מי מנה עפר יעקב. ועי"ש
 סי' יט: ד"א כל הנחלים הולכים אל הים כל המתים אינן נכנסין אלא לשאול והשאול אינו מתמלא
 לעולם שנא' (משלי כ"ז) שאול ואבדון לא תשבענה וגו'. עי"ש סי' כ: ד"א כל הנחלים הולכים אל
 הים כל ישראל אינן מתכנסין אלא לירושלים ועולים בפעמי רגלים בכל שנה ושנה והים איננו
 מלא וירושלים אינה מתמלאת לעולם דתנינן עומדין צפופים ומשתחווים רוחים. עי"ש סי' כא:
 ד"א כל הנחלים הולכים אל הים כל הממון אינו עולה אלא למלכות אדום ומלכות אדום אינה
 מתמלאת לעולם דא"ר לוי כתיב (משלי כ"ז) ועיני האדם לא תשבענה ועיני אדום לא תשבענה.

¹² עי"ש סי' יט: [שמא] תאמר משהם מתים בעוה"ז שוב אינם חיים לעוה"ב ת"ל אל מקום
 שהנחלים הולכים שם הם שבים ללכת למקום שהמתים מתכנסין לעוה"ב שם הם שבים ועתידים
 לומר שירה לימות המשיח מ"ט (ישעיה כ"ד) מכנף הארץ זמרות שמענו ואומר (שם כ"ו) יחיו מתוך
 נבלתי יקומו. עי"ש סי' כ: אל מקום שהנחלים הולכים למקום שישראל מתכנסין בעוה"ז שם הם
 מתכנסין לעוה"ב לעתיד לבא שנא' (שם כ"ז) והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים
 בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקדש בירושלים. עי"ש סי' כא: תאמר
 משהממון נכנס באדום שוב אינו חוזר לבעליו ת"ל אל מקום שהנחלים הולכים שם הם שבים

(ח) כָּל הַדְּבָרִים יִגְעִים¹³ לֹא יוּכַל אִישׁ לְדַבֵּר¹⁴ בָּהֶם הַנְּבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים, וְלֹא יִכְלוּ לְמַצֵּא קֶצֶם, אָכֵן, אֵין לוֹ רִשׁוּת לְאָדָם לְדַבֵּר מֵה שְׁעֵתִיד לְהִיּוֹת אַחֲרָיו, וְלֹא יְכוּלָה הָעֵין לְרִאוֹת כָּל מֵה שְׁעֵתִיד לְהִיּוֹת בְּעוֹלָם, וְלֹא יְכוּלָה הָאֵזֶן לְהִתְמַלֵּא מִלְשֻׁמֶעַ כָּל הַדְּבָרִים שֶׁל כָּל תּוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ.

כל הדברים יגעים וגו' לא תשבע עין ולא תמלא אזן – מוסב על מה יתרון אם מחליף הוא עסק התורה לדבר בדברים בטלים הרי הם יגעים ולא יוכל להשיג את כולם ואם נמרצי העין בא לעסיק עינו לא תשבע ואם נשמיעת אזן אזנו לא תמלא

(ט) מֵה שְׁהִיָּה הוּא שְׁיִהִיָּה¹⁶ וּמֵה שְׁנַעֲשָׂה הוּא שְׁיַעֲשָׂה וְאֵין כָּל חֶדֶשׁ תַּחַת הַשָּׁמַשׁ¹⁷: מֵה שְׁהִיָּה מְקַדֵּם, הוּא עֵתִיד לְהִיּוֹת אַחֲרָיו כֵּן, וּמֵה שְׁנַעֲשָׂה מְקַדֵּם, הוּא עֵתִיד לְהַעֲשׂוֹת עַד סוֹף כָּל דּוֹרוֹת הָעוֹלָם, וְאֵין שׁוֹם דְּבָר חֶדֶשׁ בְּעוֹלָם הַזֶּה תַּחַת הַשָּׁמַשׁ.

ללכת למקום שהממון מתכנס למלכות אדום בעוה"ז משם הוא מתפזר לימות המשיח דכתיב (ישעיה כ"ג) והיה סחרה ואתננה קדש לה' וגו'.

¹³ עי' קה"ר פ"א סי' כב: כל הדברים יגעים לא יוכל וגו' דברי הבטלה מיגעין את האדם. ועיי"ש סי' כג: ד"א כל הדברים יגעים דברי אומנות מיגעין. ועיי"ש סי' כד: ד"א כל הדברים יגעים דברי מינות מיגעין את האדם, ועיי"ש סי' כו: דבר אחר כל הדברים יגעים אפילו דברי תורה מיגעין את האדם בתחלה אדם נכנס ללמוד תורה והן מטהרין לו את הטמא ומטמאין את הטהור והוא אינו יודע שכל מה שהן מתישין בהן כחו סוף שהוא מוציא קלות וחמורות וגזרות שוות וטומאה וטהרה ואיסור והיתר.

¹⁴ עי' יומא יט ע"ב: רב אחא בר יעקב אמר: [השח שיחת חולין] עובר בלאו, שנאמר כל הדברים יגעים לא יוכל איש לדבר.

¹⁵ עי' קה"ר פ"א סי' כז: לא תשבע עין וגו' אמר שמואל בר נחמן כל טובות וברכות ונחמות שראו הנביאים בעוה"ז לא לחנם ראו אלא ע"י שהיו הוגין ועושין מצות וצדקות ואם תאמר שראו כבר נאמר (ישעיה ס"ד) עין לא ראתה אלהים זולתך וגו' וא"ת שלא ראו כבר ראו מקצת שנאמר (עמוס ג) כי לא יעשה ה' אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים כיצד ראו ר' ברכיה אמר כמבין סידקו של פתח ר' לוי אמר ראו ומתן שכרן לא ראו.

¹⁶ עי' קה"ר פ"א סי' כח: מה שהיה הוא שיהיה רבנן אמרי לעתיד לבא הדורות מתכנסין לפני הקב"ה ואומרים לפניו רבש"ע מי יאמר לפניך שירה תחלה ואומר להם לשעבר לא אמר שירה לפני אלא דורו של משה ועכשיו לא יאמר שירה לפני אלא הוא מאי טעמא שנאמר (ישעיהו מב) שירו לה' שיר חדש תהלתו בקצה הארץ יורדי הים ומלואו וגו' רבי ברכיה אמר בש"ר יצחק כגואל ראשון כך גואל אחרון מה גואל ראשון נאמר (שמות ד) ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על החמור כך גואל אחרון שנאמר (זכריה ט) עני ורוכב על החמור וכו'. ועי' שמ"ר פט"ו סי' כא: ד"א החדש הזה לכם הה"ד (ישעיה מב) הראשונות הנה באו וחדשות אני מגיד וכי יש לעתיד לבא חדשות והא כתיב (קהלת א) מה שהיה הוא שיהיה אלא מוצאין אנו עשרה דברים עתיד הקדוש ברוך הוא לחדש לעתיד לבא וכו'. ועי' מדרש תהלים מח: אמר רב נחמן מה שהיה הוא שיהיה (קהלת א ט), כשם שנטל הקדוש ברוך הוא את ישראל בענני כבוד והקיפם ונשאם, שנאמר ואשא אתכם על כנפי נשרים (שמות יט ד), כך הוא עתיד לעשות להם, שנאמר מי אלה כעב תעופינה (ישעיה ס ח) וכו'. ועיי"ש קמו: ה' מתיר אסורים. מהו מתיר אסורים, יש אומרים כל הבהמה שנטמאת בעולם הזה מטהר אותה הקדוש ברוך הוא לעתיד לבוא, וכה"א מה שהיה הוא שיהיה ומה שנעשה הוא שיעשה (קהלת א ט), ומה שנעשה טהורים היו מקודם לבני נח. ועי' מדרש הגדול בראשית (ב ג): אשר ברא אלהים לעשות. אשר ברא אלהים ועשה אין כתיב כן, אלא אשר ברא אלהים לעשות, מכאן לכל האותות והמופתים שיש בהם שנוי טבעו שלעולם שנעשו להם לצדיקים לשעבר ושעתידין ליעשות כבר עלו במחשבה מששת ימי בראשית. וכן הוא אומר מה שהיה הוא שיהיה ומה שנעשה הוא שיעשה ואין כל חדש תחת השמש (קהלת א ט).

¹⁷ עי' מסכת סופרים (פכ"א ה"א): באחד בניסן הוקם המשכן, וכ"ו וכן לעתיד לבא עתיד המקדש להבנות בניסן, לקיים מה שנאמר, אין כל חדש תחת השמש. לפיכך אין אומרים תחנונין

מה שהיה הוא שיהיה וגו' – בכל מה שהוא למד בדבר שהוא חליפי השמש אין בו חידוש לא יראה
אלא מה שהיה כבר שנברא בשעת ימי בראשית, אבל ההוגה בתורה מואל זה תמיד חדושי טעמים
כענין שנאמר (משלי ה) דדיה ירווך בכל עת מה הדד הזה כל זמן שהתינוק ממשמש בו מואל בו
טעם, וכן מלינו במסכת חגיגה שאמר רבי אליעזר בן הורקנוס דברים שלא שמעתן און במעשה
מרכבה

(י) יש דבר שיאמר ראה זה החדש¹⁸ הוא כָּבֵר יש דבר שיאמר האדם, ראה זה דבר חדש
היה לעלמים אשר היה מלפנינו: הוא, הנה כָּבֵר הנה לעלמים בימי הדורות
אשר היו לפנינו.

יש דבר – בא לידך תחת השמש שיאמר לך האומר עליו ראה זה דבר חדש הוא ואינו חדש שכבר
היה בעולמים שעברו לפנינו אלל שאין זכרון לראשונים לכך דומה להיות חדש, וגם לאחרונים שהיו
לאחרינו לא יהיה להם זכרון דורות שהיו לאחרונה להם, ומדכך אגדה דוכסו כנגד אבד זכר
עמלק וסופו של זכר אדום למחות שנאמר (עובדיה א) ולא יהיה שריד לבית עשו:

(יא) אין זכרון לראשונים¹⁹ וגם לאחרנים שיהיו אין זכרון לדורות הראשונים, וגם לאחרונים
העתידים להיות לא יהיה זכרון עם הדורות
אשר יהיו בימי מלך המשיח.

(יב) אני קהלת²⁰ הייתי מלך על ישראל בירושלם²¹: פאשר היה שלמה המלך יושב על פסא
מלכותו, גבה לבו מאד בעשרו, ועבר על
גזרת מאמר ה' ויאסף סוסים ורכב ופרשים
רבים, ויצבר כסף וזהב הרבה מאד, ויתחתן
בעמים זרים, מיד גבר כעס ה' עליו, וישלח
עליו אשמדאי מלך השדים, ויגרש אותו
מפסא מלכותו, ולקח טבעתו מידו, כדי
שילך נע ונודד בעולם ליסרו, והיה מסתובב

כל ימי ניסן, ואין מתענין עד שיעבור ניסן. עי' פדר"א נא: ר' יונתן אומ' והא כתי' אין כל חדש
תחת השמש, אמרו לו הצדיקים מתחדשים וכל מעשיהם אבל הרשעים אין להם דבר חדש תחת
השמש.

¹⁸ עי' קה"ר פ"א סי' כט: יש דבר שיאמר ראה זה חדש הוא כתיב (דברים ט') ויתן ה' אלי את
שני לוחות האבנים כתובים באצבע אלהים ועליהם ככל הדברים אמר ר' יהושע בן לוי עליהם
ועליהם כל ככל דברים הדברים המצוה כל המצוה ללמדך שמקרא ומשנה הלכות תוספתות והגדות
ומה שתלמיד ותיק עתיד להורות כבר היה וניתן הלכה למשה מסיני מניין ממה שכתוב יש דבר
שיאמר ראה זה חדש הוא והרי חבירו מוכיח עליו כבר היה לעולם ר' ברכיה בש"ר חלבו לאחד
שהיתה סלע צרורה בכנפיו ונפלה ממנו ליתן גדולה ממנה אין המקום מחזיק ליתן קטנה ממנה
אינה מתמלאה ליתן כיוצא בה המקום מתמלא כך שמעת תורה מפי תלמיד חכם יהי בעיניך כאלו
שמעוה אזניך מהר סיני הוא שהנביא מקנתרן ואומר להם (ישעיה מ"ח) קרבו אלי שמעו זאת לא
מראש בסתר דברתי מעת היותה שם אני אמרי ליה למה לא אמרת לן אמר להם שלא נבראו בי
קינים ועכשו שנבראו בי קינים (שם) ועתה ה' אלהים שלחני ורוחו.

¹⁹ עי' קה"ר פ"א סי' ל: אין זכרון לראשונים א"ר אחא אין זכרון לראשונים זה דור המבול וגם
לאחרונים אלו הסדומיים ועל מי נאמר עם שיהיו לאחרונה אלו ישראל שנאמר (במדבר ב')
לאחרונה יסעו לדגליהם ר' יודן בשם ר' שמעון בן שקפא אמר אין זכרון לראשונים אלו המצריים
וגם לאחרונים אלו העמלקים ועל מי נאמר למחות את זכר עמלק לישראל שנאמר (דברים כה)
תמחה את זכר עמלק כמה נסים נעשו לישראל משיצאו ממצרים ועד שלא יצאו ישראל ממצרים
עליהם הוא אומר אין זכרון לראשונים וגם לאחרונים שיהיו ולמי אני נותן זכרון לנסים של עוה"ב
דכתיב (ירמיה כ"ג) ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים אלא כי אם חי
ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מכל הארצות וגו' כמה נביאים עמדו להם לישראל
ולא נתפרשו שמותן אבל לעתיד לבא הקדוש ברוך הוא בא ומביאן עמו היינו דכתיב (זכריה י"ד)
ובא ה' אלהי כל קדשים עמך א"ר זירא כמה חסידים ובני תורה היו ראויין לימנות כגון יהודה ב"ר
חזקיה עליהם הוא אומר וגם לאחרונים.

על ערי המחוזות וערי ארץ ישראל, בוכה ומשוע (ונאנח) ואמר, אני קהלת שהיה שמו שלמה נקרא, מלפנים הייתי מלך על ישראל בירושלים.

אני קהלת הייתי מלך – על כל העולם ולצדק על ירושלים לצדה ולצדק על מקלי שהרי נאמר הייתי מלך בירושלים אבל עכשיו אינו מלך:

(יג) ונתתי את לבי לדרוש ולתור בחכמה²² על כל אשר נעשה תחת השמים הוא ענין רע נתן אלהים לבני האדם לענות בו²³:
 ומסרתי את לבי לבקש תורה מלפני ה' בזמן שבראה אלי בגבעון לחקרני ולשאל אותי מה אני מבקש ממנו, ואני לא בקשתי ממנו רק חכמה לדעת בין טוב לרע, ושכל על כל מה שנעשה תחת השמש בעולם הזה, וראיתי כל מעשי בני האדם הרשעים, ענין רע אשר נתן ה' לבני האדם להתענות בו.

ונתתי את לבי לדרוש – בתורה היא החכמה ולהתבונן בה על כל המעשה הרע האמור למעלה הנעשה תחת השמש וזינותי בה שהוא הענין הרע אשר נתן הקדוש ברוך הוא לפני בני האדם (דברים ל) את החיים ואת המות את הטוב ואת הרע. ענין רע – מנהג רע להס. לענות בו – להתנהג בו, ענין יש לפותרו לשון מעון וזירה יש לפותרו לשון עיון ומחשבה וכן לענות בו. נתן – הניח לפניו:

(יד) ראיתי את כל המעשים שנעשו תחת השמש והנה הפל הפל ורעות רוח²⁴:
 ראיתי את כל מעשי בני האדם שנעשו תחת השמש והנה הפל הפל והנה הפל ורעות רוח.

²⁰ עי' קה"ר פ"א סי' לא: אני קהלת הייתי מלך על ישראל בירושלים א"ר שמואל בר רב יצחק זה היה ראוי להכתב ולהיות תחלת הספר ולמה נכתב כאן אלא שאין מוקדם ומאוחר בתורה וכו' אני קהלת הייתי מלך על ישראל הוינא כד הוינא וכדו לית אנא מידי. ר' חנינא בר יצחק אמר כד הוינא הוינא וכדו לית אנא שוי מידי.

²¹ עי' רות רבה פ"ה סי' ו: א"ר יוחאי בר חנינא מלאך ירד בדמות שלמה וישב לו על כסאו והיה מחזר שלמה על פתחי ישראל ואומר (קהלת א') אני קהלת (בן דוד) הייתי מלך על ישראל בירושלים מה היתה אחת מהן עושה היתה נותנת לפניו קערה של גריסין ומכה אותו בקנה על ראשו ואומרת לו ולא שלמה יושב על כסאו ואתה אומר אני שלמה מלך ישראל. עי' שיה"ש רבה פ"א סי' י: ג' ירדות ירד שלמה ירידה ראשונה מאחר שהיה מלך גדול מסוף העולם ועד סופו נתמעטה מלכותו ולא היה מלך אלא על ישראל הה"ד משלי שלמה בן דוד מלך ישראל ירידה שניה מאחר שהיה מלך על ישראל נתמעטה מלכותו ולא היה מלך אלא על ירושלים הה"ד אני קהלת הייתי מלך על ישראל בירושלים ירידה השלישית מאחר שהיה מלך על ירושלים נתמעטה מלכותו ולא היה מלך אלא על ביתו שנאמר הנה מטתו שלשלמה כלם אחוזי חרב.

²² עי' קה"ר פ"א סי' לב: ונתתי את לבי לדרוש ולתור בחכמה מהו ולתור בחכמה תור לחכמה לעשות תואר לחכמה המד"א (במדבר י"ג) שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען מאן דקרא טבאות יתיה לגביה דתני טבאות יתיה לגביה ד"א לדרוש ולתור ולתור ולהותיר הדין פוייטנא כד הוה עביד אלפביתין זמנין חשל לה וזמנין מחסר לה אבל שלמה כד הוה עביד אלפביתין הוה מותר לה ה' אתואן הה"ד (מלכים א' ד') והי שירו חמשה ואלף והי שירור של משל חמשה ואלף ולא בדברי תורה בלבד היה שלמה תייר אלא על כל אשר נעשה תחת השמים כגון היאך ממתיקין את החרדל וממתיקין את התורמסין והיאך שותין את החמין יין ומים ופלפלין בשליש.

²³ עי' קה"ר פ"א סי' לב: הוא ענין רע נתן אלהים לבני האדם לענות בו ר' בון אומר זו שיפוטו של ממון אמר ר' יודן בשם ר' איבו אין אדם יוצא מן העולם וחצי תאותו בידו אלא אן אית ליה מאה בעי למעבד יתהון תרתין מאוון ואן אית ליה תרתי מאוון בעי למעבד יתהון ארבעה מאה לענות בו ר' פנחס בש"ר יוחנן לפי שהוא בענין עבודת כוכבים וגלוי עריות ושפיכות דמים אין לך קשה מכולם אלא גזל ר' יהודה בש"ר לוי זכה אדם ועשה מממונו מצוה התפלל ונענה בו המד"א (בראשית נ) וענתה בי צדקתי וגו' אם לאו הוא עונה בו ומקטרגו המד"א (דברים י"ט) לענות בו סרה ר' יוחנן אמר זה שיפוטו של גזל דאר"ש בר אבא בש"ר יוחנן משל לסאה מלאה עונות מי מקטרג בראש כלם זה גזל.

ורעות רוח – שצר רוח כמו (ישעיה ח) רועו עמים וחתו, רוח טל"נש סוף המעשה צא לידי כאז לז:

(טו) מענות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל איש שמעויותם דרכיו בעולם הנה ומת בקהם ולא חזר בתשובה, אין לו רשות לתקנם אחר מותו, ואיש חסר מתורה ומצוות בחייו, אחרי מותו אין לו רשות להמנות עם צדיקים בגן עדן.

מעוות – בחייו לא יוכל לתקן משמת מי שטרח בערב צבת יאכל בצבת ורבותינו פירשו על הצא על הערה והוליד ממזר או על ת"ח הפורש מן התורה שיהיה ישר מתחילתו ונתעוות. וחסרון לא יוכל להמנות – זה שחסר עמו ממני הכשרים לא יוכל להמנות עמהם בקבול שכרס:

(טז) דברתי אני עם לבי²⁶ לאמר אני הנה הרפיתי והוספתי חכמה על כל אשר היה לפני על ירושלים ולבי ראה הרבה חכמה ודעת: דברתי אני הנה הרפיתי אני בהרהור לבי לאמר אני הנה הרפיתי והוספתי חכמה על כל החכמים שקיו לפני בירושלים, ולבי ראה הרבה חכמה ודעת.

דברתי אני עם לבי – עכשו שירדתי מגדולתי אני נותן לבי לאמר מי יאמר עלי שאצא לידי מדה זו. אני הנה הגדלתי וגו':

(יז) ואתנה לבי לדעת חכמה ודעת הללות ושכל, בנתתי לדעת שגם זה הוא ושכלות ידעתי שגם זה הוא רעיון רוח: ואתנה לבי לדעת חכמה ודעת הללות ושכל, בנתתי לדעת שגם זה הוא ושכלות ידעתי שגם זה הוא רעיון רוח.

²⁴ עי' קה"ר פ"א סי' לג: ראיתי את כל המעשים שנעשו וגו' א"ר אבא בר כהנא לזקן שהיה יושב בפרשת דרכים והיו לפניו שני שבילין אחד תחלתו מישור וסופו קוצים וארזים וקנים ואחד תחלתו קנים וארזים וקוצים וסופו מישור והיה מזהיר לעוברין ולשבים ואומר זו תחלתו מישור וסופו ארזים וקוצים וקנים וזה תחלתו קוצים וארזים וקנים וסופו מישור אין הבריות צריכין להחזיק לו טובה שהוא מזהירן לטובתן שלא ליגען כך אין הבריות צריכין להחזיק טובה לשלמה שהוא יושב על שערי החכמה ומזהירן לישראל שבתי וראה תחת השמש ראיתי את כל המעשים שנעשו תחת השמש וגו' חוץ מתשובה ומעשים טובים ורבנן אמרי לאיסטרולוגוס שהיה יושב על פתח הלמן והיה מזהיר לכל העוברים והשבים ואומר להם פרגמטיא פלוניית יוצאה במקום פלוני ופרגמטיא פלוניית יוצאה במקום פלוני אין הבריות צריכין להחזיק לו טובה כך לשלמה שאמר ראיתי את כל המעשים וגו' חוץ מתשובה ומעשים טובים.

²⁵ עי' קה"ר פ"א סי' לד: מעות לא יוכל לתקן בעוה"ז מי שהוא מעוות יכול להתקן ומי שהוא בחסרון יכול להמנות אבל לעתיד לבא מי שהוא מעוות אינו יכול להתקן ומי שהוא בחסרון אינו יכול להמנות. ועיי"ש סי' לה: דבר אחר מעוות לא יוכל לתקן משנתעוותו המים מששת ימי בראשית עוד לא נתקנו וחסרון לא יוכל להמנות משחסר הקב"ה שנת הלבנה משנת החמה אחד עשר יום הרי כמה שנים וקצים וכמה עבורים ולא הגיעה שנת חמה ללבנה ד"א מעות לא יוכל לתקן משנתעוותו דור המבול במעשיהם הרעים שוב לא נתקנו וחסרון משחסר הקב"ה שנותיהם שנאמר (בראשית ו') והיו ימיו מאה ועשרים שנה עוד לא נמנו ד"א מעות לא יוכל לתקן אם אדם מעוות עצמו מדברי תורה יכול הוא לתקן את עצמו וחסרון לא יוכל להמנות אם אין אדם מחסיר עצמו מדברי תורה יכול הוא עוד להמנות משאדם מעוות עצמו מדברי תורה אינו יכול לתקן ומשאדם מחסר עצמו מדברי תורה אינו יכול להמנות וכו' וחסרון לא יוכל להמנות הגיע שעת קרית שמע ולא קרא בעונתה עליו הכתוב אומר מעות לא יוכל לתקן הגיע שעת התפלה ולא התפלל בה עליו נאמר וחסרון לא יוכל להמנות תנינן ר' שמעון בן מנסיא אומר אי זהו מעוות שאינו יכול לתקן זה הבא על הערה והוליד ממנה ממזר תאמר בגזלן ובגנב יכול הוא לתקן ר' שמעון בר' יוסי אומר אין קורין מעוות אלא למי שהיה מתוקן תחלה ונתעוות ואי זהו זה תלמיד חכם הפורש מן התורה ר"ש בן מנסיא אומר גנב אדם אפשר שיחזיר הגניבה גזל יחזיר את גולו ועל זה לא נאמר מעות לא יוכל לתקן אבל הבא על אשת איש טרף חייו מן העולם וגם אסרה על בעלה.

²⁶ עי' קה"ר פ"א סי' לו: דברתי אני עם לבי הלב רואה שנאמר ולבי ראה הרבה הלב שומע שנא' (מ"א ג) ונתת לעבדך לב שומע הלב מדבר שנא' דברתי אני עם לבי וגו'.

ואתנה – עכשיו את לבי לדעת את טיב החכמה מה סופה ואת טיב ההוללות והסכלות, והוללות שיעמוס וטירוף הדעת לשון ערצוב כמו (ישעיה א) מהול במים וסכלות שטות. ידעתי – עתה שגם החכמה יש בו שצר רוח כי צרוב החכמה אדם סומך על רוב חכמתו ואינו מתרחק מן האסור וזא רוב כעס להקצי"ה אני אמרתי חרצה סוסים ולא חשיב את העם מזרימה ובסוף השיבותי אני אמרתי חרצה נשים ולא יסורו לזבי והרי נכתב עלי (מלכים א יא) נשיו הטו את לבזו וכן הוא אומר שעל רוב חכמתו הוא סמך ועשה כמה דברים שנאמר (משלי ל) נאום הגבר לאיתאחל לאיתאחל ואוכל:

(יה) פִּי בָרַב חֲכָמָה רַב כָּעַם וַיִּוְסִיף דַּעַת יוֹסִיף פִּי אִישׁ הַמְרַבָּה חֲכָמָה, פֶּאֶשֶׁר יִחְטָא וְלֹא יָשׁוּב בְּתִשׁוּבָהּ, מְרַבָּה כָּעַם לִפְנֵי ה', וְהַמְוֹסִיף דַּעַת וַיְמִוּת בְּנִעוּרָיו, מוֹסִיף כָּאֵב לֵב לְקִרְוֵבָיו.²⁷

ספר קהלת פרק ב

(א) אָמַרְתִּי אֲנִי בְּלִבִּי לֶכֶה נָא אֲנַסְכָּה²⁸ אָמַרְתִּי אֲנִי בְּלִבִּי, אֶלְכֶה כְּעַת וְאֲנַסֶּה בְּשִׁמְחָה בְּשִׁמְחָה וְרֵאָה בְּטוֹב וְהִנֵּה גַם הוּא הֶבֶל: אָרְאָה בְּטוֹב הָעוֹלָם הַזֶּה, וְכֹאֲשֶׁר הִגִּיעֵנִי צִעַר וְעִנּוּי, חִשְׁבֹתִי בְּלִבִּי, הִנֵּה גַם זֶה הֶבֶל.

אמרתי אני לזבי – הואיל וכן הוא אהלל לי מן החכמה ואעסוק במשחה תמיד. אנסכה – לשון מסך יין לשחות כמו (משלי ט) מסכה יינה עירוב יין במים לתקנו או עירוב בשמים זיין לקונדיטון. וראה בטוב – כמו וראית בטוב. והנה גם הוא הבל – שהרי ראיתי בנבואה שהרצה לקלולים באים מתוך שחוק, בלשכר מת מתוך משחה, אנשי דור המצול נשטפו מתוך רוב טובה שהשפעת להם:

(ב) לְשִׁחּוֹק אָמַרְתִּי מִהוּלָּל²⁹ וְלִשְׁמִחָה מַה זֶה לְשִׁחּוֹק אָמַרְתִּי בְּעַת צִעַר, לִיְצַנּוּת הוּא, וְלִשְׁמִחָה, מַה הַנְּאִה יֵשׁ לְאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂנָה. עֲשָׂה:

²⁷ עי' קה"ר פ"א סי' לז: כי ברב חכמה רוב כעס, כל זמן שאדם מרבה בחכמה מרבה בכעס, וכל זמן שהוא מרבה בדעת מרבה ביסורין. אמר שלמה ע"י שהרביתי בחכמה הרביתי בכעס וע"י שהרביתי בדעת הרביתי ביסורין רב אמר תלמיד חכם אין צריך התראה א"ר שמואל בר נחמן ככלי פשתן הדקין הבאים מבית שאן אם נתפחמו אחד מהן בכמה דמין הוא עשוי כלי פשתן הגסין הבאין מארבל אם פחמו אחד מהן מה הן ומה דמיהן מלה"ד לשנים שנכנסו לחנות אחד אכל פת קיבר וקטנית ואחד אכל פת נקייה ובשר שמן ושתה יין ישן ומיני אגרטון ויצא חולה דין אכל מילין קלילין ואיתנזק ודין אכל מילין בורין ולא איתנזק כך ראית מימך חמור עוית עליו גמל עוית עליו אלא איכן היסורין מצויין בבני האדם תני ר' ישמעאל לפום גמלא שיחנא. עי' סוכה מב ע"ב: יכול לאכול כזית דגן מרחיקין מצואתו וממימי רגליו ארבע אמות אמר רב חסדא והוא שיכול לאכול בכדי אכילת פרס אמר רב חייא בריה דרב יבא ובגדול אף על פי שאינו יכול לאכול בכדי אכילת פרס דכתיב ויוסיף דעת יוסיף מכאוב.

²⁸

עי' קה"ר פ"ב סי' א

(א) א אמרתי אני בלבי לכה נא אנסכה בשמחה ר' פנחס ור' חזקיה בש"ר סימון בר זבדי ר' פנחס אמר אנסכה ואנסכה בדברי תורה ואנסה בדברי מינות מדברי מינות לדברי תורה וראה בטוב בטובתה של תורה והנה גם הוא הבל לא היה צריך קרייה למימר אלא והנה גם הוא שמחה ואת אמר והנה גם הוא הבל ר' חזקיה בש"ר סימון בר זבדי אמר כל התורה שאת למד בעוה"ז הבל הוא לפני תורה שבעולם הבא לפי שבעולם הזה אדם למד תורה ושוכח אבל לעתיד לבוא מה כתיב תמן (ירמיה ל"א) נתתי את תורתך בקרבם ורבנן אמרין עוד ינתך יצר רע לפני יצר טוב וראה בטוב בטובתו של עולם הבא רבי יונה בשם רבי סימון בר זבדי כל שלוח שאדם רואה בעולם הזה הבל היא לפני שלוחו של עולם הבא לפי שבעולם הזה אדם מת ומוריש שלוחו לאחר אבל לעולם הבא כתיב (ישעיהו ס"ה) לא יבנו ואחר ישב:

²⁹

עי' קה"ר פ"ב סי' ב